

การแปรรูป เส้นใยใบเตยหนาม ของ กลุ่มหัตถกรรมบ้านควน

สุรพล จันทร์เรือง นลินี จาริภากร
ไพโรจน์ สุวรรณจินดา / สวพ. 8

กลุ่มหัตถกรรมบ้านควน ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา (โทร. 074-470651) อยู่ห่างจาก อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ประมาณ 15 กิโลเมตร การเดินทาง ถ้าเริ่มต้นจากหอนาฬิกา ไปทางสนามกีฬาากลางหาดใหญ่ ผ่านห้างบิ๊กซีเลียวขวาเข้าถนนลพบุรีราเมศวร์ เมื่อเลยสะพานแรกให้เลี้ยวซ้าย เข้าถนนเทศบาลเมืองคลองแห อีกประมาณ 10 กว่ากิโลเมตร ก่อนถึงแหลมโพธิ์ ก็จะถึงที่ตั้งของกลุ่มฯ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ 7-15 ครอบครัว แต่ละครอบครัว มีสมาชิกประมาณ 2-5 คน มีทั้งหญิงและชาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและเด็ก ทำอาชีพการแปรรูปเส้นใยใบเตยหนามเป็นอาชีพหลัก โดยมีครอบครัวชาวมุสลิมในหมู่อื่น ๆ ของ ต.คูเต่า ที่เข้าร่วมดำเนินการเป็นครั้งคราว ในยามว่างจากอาชีพประมงและปลูกอ้อยในพื้นที่ใกล้เคียงบ้างแต่ไม่มากนัก

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปเส้นใยใบเตยหนาม เป็นอาชีพที่มีองค์ความรู้ที่สั่งสมสืบทอดและกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชาวไทยมุสลิมที่นับานานแล้ว ตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายายหลายชั่วอายุคน ปัจจุบันกลุ่มนี้ได้แปรรูปเส้นใยใบเตยหนามเป็นผลิตภัณฑ์ทอ-สานชิ้นต้นหรือชิ้นปฐมภูมิ และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ส่งจำหน่ายปีละ 0.6-1.5 ล้านบาท ตกเดือนละไม่ต่ำกว่า 5-8 พันบาทต่อครอบครัว ส่วนมากกลุ่มจะแปรรูปเป็นเสื่อหรือเสาด รองลงมาเป็นหมวก และทอ-สานเป็นผืนวัตถุชิ้นต้นหรือชิ้นปฐมภูมิ ขนาดกว้าง 1 เมตร ยาว 2 เมตร ขายส่งในราคาผืนละ 300 บาท เพื่อนำไปขึ้นรูปเป็นกระเป๋าถือสำหรับสุภาพสตรีที่มีคุณภาพสูงและราคาแพง แล้วส่งออกต่างประเทศอีกต่อหนึ่ง

จากการสอบถามนางเขี้ย บินสาระ ประธานกลุ่มฯ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การทอ-สานหรือแปรรูปเส้นใยไบเตยหนามเป็นเส้น 1 ผืน จะใช้เส้นใยไบเตยหนามที่ผ่านการรีดเป็นเส้นแล้วมีความกว้างขนาด 9 มม. ประมาณ 390-420 เส้น โดยขนาดของเส้นเตยหนามจะมีขนาดกว้างตั้งแต่ 3 7 และ 9 มม. ตามลำดับ แล้วแต่การสั่งทำใช้เวลาทอ-สานประมาณไม่เกิน 2 วันต่อ 1 ผืน (ประมาณ 16-20 ซม./ผืน) และภูมิปัญญาของชาวไทยมุสลิมในชุมชนนี้จะนิยมใช้ไบเตยหนามเท่านั้น จะไม่นิยมใช้ไบเตยลำเจียกหรืออื่น ๆ โดยให้เหตุผลว่าจะได้เส้นหรือสาดที่เหนียวทนทานและมีความนุ่มมากกว่า

แผ่นประกบไม้สำหรับกรีดไบ
สามารถตั้งระยะห่างของเข็มหรือใบมีดได้ 3 ระยะ
คือ 3 7 และ 9 มม.

เมื่อตามไปดูกลุ่มหัตถกรรมเส้นใยไบเตยหนามบ้านควน เลขที่ 63 ม.5 ต.คูเต่า อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา โดยมีนางเขี้ย บินสาระ ประธานกลุ่มฯ และนางซาเลาะ บินระะ รองประธานกลุ่มฯ ซึ่งได้เล่าวิธีการแปรรูปเส้นใยไบเตยหนาม แต่เดิมจะเริ่มตั้งแต่การนำไบเตยหนามมาลนไฟหรือต้ม กรีดกระดูกแกนกลางออก ใช้ไม้ไผ่ครูดหรือกรีดเป็นเส้นตามขนาดที่ต้องการ นำไปแช่น้ำ ตากให้แห้งสนิท โดยใช้ความร้อนจากแสงอาทิตย์ แล้วใช้ไม้ไผ่ครูดให้มีผิวมันและนุ่ม ต่อมาได้พัฒนาจนสามารถได้เส้นใยที่แปรรูปแล้วเหนียวนุ่ม ทนทาน และสามารถใช้ได้นานมากกว่า 4-5 ปี คุณสมบัตินี้จะได้เปรียบและดีกว่าเส้นใยอื่นๆ อีกหลายชนิด เมื่อได้เส้นใยที่มีขนาดตามต้องการแล้วกลุ่มฯ จะนำไปเก็บรวบรวมหรือตากผึ่งลมไว้รอการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ตามต้องการ ได้แก่ เสื่อ กันสาด หมวก ตะกร้า พัดโบก กระเป๋าแบบต่าง ๆ ที่รองจาน/แก้ว เครื่องใช้แบบต่างๆ เป็นต้น

ลูกทุ-ระ
ใช้ย้อมเส้นใย เพื่อให้มีสีดำ
และคงทน มอดไม่กั๊กกิน

ขั้นตอนการแปรรูปเส้นใยไบเตยหนาม

- 1 ตัดใบแก่ที่มีขนาดใหญ่จากต้นเตยหนามอายุประมาณ 8-9 เดือนขึ้นไป

- 2 เลื่อยหรือกรีดขอบไบเตยเพื่อเอาส่วนของหนามบริเวณขอบ ไบออก

- 3 กรีดแผ่นไบให้เป็นเส้นขนาดเท่าๆ กันโดยใช้แผ่นประกบไม้

- 4 ต้มน้ำเพื่อให้อ่อนนุ่ม และของเหลวที่อยู่ภายในไบไหลออกมา

- 5 ลวกน้ำร้อนนาน 1-2 นาทีตามด้วยแช่น้ำเปล่า

- 6 ย้อมสี ผึ่งแดด แล้วนำไปแปรรูป

